

RĂPIREA UNEI PERSOANE SĂVÂRȘITĂ PRIN PARTICIPAȚIE

Dorina GUREV

Universitatea de Stat din Moldova

Necesitatea studierii problemelor de calificare a infracțiunii de răpire a unei persoane, săvârșită prin participație, se impune prin faptul că infracțiunea de răpire a unei persoane este una etapizată. Astfel, apar dificultăți la aprecierea rolului fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii. Aceste dificultăți se profilează îndeosebi în prezența circumstanței agravante de la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM (răpirea unei persoane de două sau mai multe persoane) și a celei de la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM (răpirea unei persoane săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală), ambele desemnând o circumstanță obiectivă, constituind o pluralitate de făptuitori, cu particularitatea că ultima reprezintă o pluralitate constituită. În acest studiu ne propunem să analizăm încadrarea juridică a agravantelor prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM și la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM prin prisma participației penale, în scopul de a face o conexiune între normele Părții Generale și ale Părții Speciale ale legii penale, deoarece instituțiile participației simple și ale participației complexe nu se regăsesc în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: răpirea unei persoane, participație, pluralitate de făptuitori, grup criminal organizat, organizație criminală.

CRIMINAL LIABILITY FOR CONSPIRACY TO KIDNAPPING

Kidnapping is one of the crimes against persons' freedom provided by the Criminal Code of Republic of Moldova. Correct classification of kidnapping is essential for application of the criminal law and individualization of the punishment by the courts. However, issues regarding classification of conspiracy to commit kidnapping occurs with reference to the role of each participant taking into account that each stage of this crime has its specifics. These issues occur in particular with regards to aggravating circumstances provided by art.164 (2)(e) CC RM (kidnapping committed by two or more persons) and by art.164 (3)(a) CC RM (kidnapping committed by a criminal group or by a criminal organization). The purpose of this study is to analyze the particularities of the simple and complex conspiracy to commit kidnapping taking into account the application of the legal norms from the General Part of Criminal Code.

Keywords: kidnapping of a person, criminal participation (conspiracy), plurality of the co-executors, criminal organized group, criminal organization.

Din toate timpurile se observă tendința oamenilor de a-și reuni eforturile în activitatea lor. În acest sens, *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, în art.20 confirmă această aspirație, aducând-o la rang de principiu: „*orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și asociere pașnică*” [9, p.11-17]. Însă, practica socială atestă că tendința firească a omului spre asociere se manifestă nu doar în cazurile activităților utile societății, ci și în cazul activităților nocive, susceptibile infracționalității. Respectiva cooperare, când oamenii își unesc eforturile pentru a săvârși fapte prevăzute de legea penală, constituie pluralitate de făptuitori. Pentru existența pluralității de făptuitori, în calitate de condiție *sine qua non* se impune pluralitatea de persoane, unitatea de infracțiune, cooperarea materială și coeziunea subiectivă; altfel spus, implică un efort comun a mai multor persoane materializat în producerea unui rezultat ilicit unic. Mai mult, pluralitatea evidențiază caracterul indivizibil al contribuției tuturor făptuitorilor la violarea (înfrângerea) legii penale [10, p.685-686].

Cu referire la prevederile legale ale pluralității de făptuitori, legea penală a Republicii Moldova consacră un capitol întreg. Astfel, în Capitolul IV din Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova, cu titlul „Participația” (art.41-49), este dată definiția participației penale, sunt indicați participanții la infracțiune și se stabilesc formele participației. Mai mult, prin consacarea în Partea Generală a legii penale a circumstanței agravante „săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participație” (lit.c) alin.(1) art.77 CP RM) și în Partea Specială a legii penale în componentele de infracțiuni calificate ale variantelor agravate: *săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane și de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală*, legiuitorul scoate în evidență pericolozitatea sporită a comiterii infracțiunii prin asocierea eforturilor mai multor persoane. Nu putem obiecta asupra pericolului social sporit ce emană din pluralitatea de făptuitori, întrucât acesta se fundamentează pe ideea sporirii probabilității de a fi materializată intenția și de a fi atins scopul infracțional. Referindu-ne la subiectul investigat, reiterăm că în cazul săvârșirii infracțiunii de răpire a unei

persoane în prezența pluralității de făptuitori va exista o probabilitate mai mare ca victima să nu opună rezistență. Deci, pluralitatea de făptuitori va avea un impact mai mare asupra conștiinței și voinței victimei, fapt realizat de către făptuitori. Motiv din care în majoritatea cazurilor se purcede la o cooperare dintre două sau mai multe persoane, în sensul participării la săvârșirea acestei infracțiuni.

Necesitatea studierii problemelor privind calificarea infracțiunii de răpire a unei persoane, săvârșită prin participație, se impune prin faptul că infracțiunea de răpire a unei persoane este una etapizată, astfel încât apar dificultăți la aprecierea rolului fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii. Aceste dificultăți se profilează îndeosebi în prezența circumstanței agravante de la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM (răpirea unei persoane de două sau mai multe persoane) și a celei de la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM (răpirea unei persoane săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală), ambele desemnând o circumstanță obiectivă, constituind o pluralitate de făptuitori, cu particularitatea că ultima reprezintă o pluralitate constituită.

Condițiile în care infracțiunea de răpire a unei persoane este săvârșită în participație sunt stabilite din definiția legală a numitei noțiuni. Astfel, în conformitate cu art.41 CP RM, participația penală reprezintă cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate. Prin urmare, dat fiind faptul că *infracțiunea de răpire a unei persoane este intenționată*, rezultă posibilitatea participației în următoarele condiții:

– *condiții ce vizează aspectul obiectiv*, și anume: să fie comisă o infracțiune de răpire a unei persoane consumată, ori rămasă în faza de tentativă, ori pregătirea de această infracțiune; la comiterea acestei infracțiuni să-și fi adus contribuția mai multe persoane (cel puțin două) și

– *condiția ce privește legătura subiectivă* între participanți, mai precis, toți participanții trebuie să fie animați de aceeași formă de vinovăție de a săvârși această faptă, și anume: intenția.

De accentuat că aceste condiții ale participației la infracțiunea de răpire a unei persoane, ca, de altfel, la toate infracțiunile intenționate, trebuie întrunite cumulativ; lipsa oricăreia dintre ele atrage inexistența participației penale [2, p.404].

În acest studiu ne propunem să analizăm încadrarea juridică a agravantelor prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM și la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM prin prisma participației penale, în scopul de a face o conexiune între normele Părții Generale a legii penale și ale Părții Speciale a legii penale, deoarece participația simplă și participația complexă nu se regăsesc în Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova.

Pentru calificarea infracțiunilor în condițiile participației penale este necesară, în viziunea unor autori, [20, p.37-38; 23, p.332-334; 24, p.110] identificarea nu doar a tipurilor de participație la infracțiune, adică a contribuției fiecărui făptuitor la comiterea faptei – autorat, organizare, instigare, complicitate (art.42 CP RM), ci și a formei participației penale – participație simplă, participație complexă, grup criminal, organizație criminală (art.43 CP RM). Aderăm la această afirmație, având în vedere specificul reflectării fragmentării a participației în Partea Specială a Codului penal, anume: prin prezența circumstanțelor agravante: „de două sau mai multe persoane”; „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală”. Astfel, vom concepe investigația dată prin prisma formelor participației, ținând cont de contribuția fiecărui participant la realizarea intenției infracționale.

Ab initio, vom statua asupra problemelor de încadrare în cazul *participației simple*.

Bazându-ne pe prevederile art.44 CP RM, determinăm că infracțiunea se consideră săvârșită cu participație simplă dacă la săvârșirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii. Însă, legiuitorul a ezitat să identifice contribuția coautorului la săvârșirea actului infracțional și nu a fixat o reglementare distinctă pentru această instituție, aceasta deoarece fiecare coautor este totodată și autor. Astfel, potrivit alin.(2) art.42 CP RM, autor este persoana care săvârșeste în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de Codul penal. Prin urmare, coautorul este persoana care nemijlocit a participat împreună cu una sau mai multe persoane la săvârșirea infracțiunii. După cum este susținut în literatura de specialitate, pentru recunoașterea calității de coautor este suficient ca persoana doar parțial să fi executat acțiuni prevăzute de dispoziția normei Părții Speciale a Codului penal [11, p.62]. Aceste acțiuni pot fi tehnic diferite și executate la interval de timp diferit, însă împreună ele trebuie să formeze nemijlocit latura obiectivă a infracțiunii.

Din aceste considerente și reieșind din esența juridică a infracțiunii de răpire a unei persoane, care are un caracter etapizat și complex, reiese că coautorii pot executa concomitent fie întreaga latură obiectivă a infrac-

țiunii (adică, capturarea pe ascuns sau deschis a unei persoane urmată de luarea și deplasarea, împotriva voinței acesteia, într-un alt loc de unde se afla, cu ulterioara ei reținere ilegală), fie o parte din latura obiectivă (adică, o etapă a infracțiunii, sau în exclusivitate una din acțiunile adiacente: aplicarea violenței fizice sau psihice, înșelăciunea, abuzul de încredere, aducerea victimei în stare de neputință).

În practica judiciară se întâlnesc cazuri când realizarea parțială a laturii obiective a infracțiunii de răpire a unei persoane nu este apreciată ca fiind coautorat. Drept exemplu poate servi următorul caz ce a avut loc la 12.04.2010, aproximativ la orele 9.30, în s. Ciulucani r-nul Telenești. C.V. și J.A., urmărind scopul răpirii unei persoane cu care se aflau în relații ostile, au aplicat, în stradă, violență fizică asupra lui E.A. Aceasta s-a exprimat în lovituri cu pumnul și picioarele peste diferite părți ale corpului victimei, cauzându-i-se vătămări corporale ușoare cu dereglarea sănătății de scurtă durată sub formă de plagă pe cap, echimoză pe torace. Contrar voinței lui E.A., l-au urcat forțat în automobilul „Opel Cadet” cu n/î CET 821, ce aparținea lui C.V., și l-au dus în gospodăria acestuia din urmă din s. Mândrești, r-nul Telenești. Ajunși la fața locului, l-au dus în beci, unde l-au lăsat legat cu mâinile la spate cu un cablu metalic, fiind astfel privat, contrar voinței, de libertate pe o durată de timp. Ulterior, continuându-și acțiunile criminale, în mod forțat l-au urcat în portbagajul automobilului și, deplasându-se la o distanță, l-au aruncat în stradă, unde a și fost depistat de un colaborator de poliție.

Prin sentința Judecătoriei Telenești, J.A. a fost achitat pe indicii infracțiunii prevăzuți la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, pe motiv că nu s-a constatat existența faptei infracțiunii, iar acțiunile lui C.V. au fost recalificate din lit.e) alin.(2) art.164 CP RM în alin.(1) art.164 CP RM [17].

Colegiul penal al Curții de Apel Bălți, apreciind probele pe cauză din punctul de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității lor, iar toate în ansamblu – din punctul de vedere al coroborării lor, a reținut următoarele: deși J.A. se consideră nevinovat, declarațiile sale confirmă implicarea acestuia în răpirea lui E.A. Probele indicate combat versiunea ambilor inculpați că răpirea a fost comisă doar de către C.V. și confirmă, cu certitudine, că J.A. cunoștea despre intenția lui C.V. de a-l răpi pe E.A., ambii acționând cu intenție unică. În drept, fapta infracțională a lui C.V. și J.A. întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM – răpirea unei persoane săvârșită de două persoane [6].

De menționat că Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți a fost menținută prin Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova [7].

În context, indispensabil este de a supune analizei ipoteza în care făptuitorul realizează în exclusivitate ultima etapă a răpirii persoanei, adică privarea ilegală de libertate. Aceasta întrucât legea penală incriminează fapta de răpire a unei persoane într-o componentă distinctă de infracțiune (art.166 CP RM). Deoarece ultima etapă a acțiunii principale a răpirii unei persoane este identică cu infracțiunea de privațiune ilegală de libertate, în scopul unei încadrări juridice corecte, este necesar de analizat atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă, ceea ce concordă cu principiul incriminării subiective stipulat de art.6 CP RM.

Astfel, identificăm trei ipoteze:

a) cazul în care făptuitorul cunoștea din timp despre săvârșirea infracțiunii de răpire a persoanei – încadrarea juridică va fi în conformitate cu lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, deoarece în acest caz există o înțelegere prealabilă între făptuitori cu repartizarea rolurilor, deci suntem în prezența participației simple, iar făptuitorul manifestă intenție în vederea săvârșirii infracțiunii de răpire a unei persoane de către două sau mai multe persoane;

b) cazul în care unul din făptuitori nu cunoștea din timp, însă în momentul privării ilegale de libertate a victimei își dă seama de acțiunile săvârșite anterior de ceilalți făptuitori și le acceptă (de exemplu, este informat că victima a fost adusă forțat în acest loc sau este prezent în momentul când victima este adusă acolo) – calificarea faptei se va face de asemenea potrivit lit.e) alin.(2) art.164 CP RM. Păstrarea acestei agravante într-o asemenea situație se impune prin intenția spontană (repentină) a făptuitorului. Deoarece făptuitorul își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor săvârșite anterior, a prevăzut urmările prejudiciabile, le-a dorit sau a admis în mod conștient survenirea lor, aceasta presupune că intenția de a participa la realizarea laturii obiective a apărut imediat;

c) cazul în care unul din făptuitori nu cunoștea din timp și nici nu a avut cum să afle despre capturarea și deplasarea victimei – se va reține alin.(1) art.166 CP RM, când el în mod individual lipsește ilegal victima de libertate și lit.d) alin.(2) art.166 CP RM, dacă privarea ilegală de libertate este săvârșită împreună cu alți făptuitori. Caracteristic în această situație este faptul că făptuitorul nu-și dădea seama de acțiunile infracționale

săvârșite anterior, adică executarea primelor etape de realizare a infracțiunii de răpire a unei persoane, deci nu putea să prevadă și urmarea prejudiciabilă. În așa mod, constatăm că atitudinea intelectual-volitivă a făptuitorului îmbracă forma intenției (directe sau indirecte), în exclusivitate, de privare ilegală de libertate.

În altă ordine de idei, este cazul de menționat că poate fi considerat coautor și persoana care era prezentă la aplicarea violenței sau la amenințarea cu aplicarea unei astfel de violențe. Însăși prezența ei provoacă victimei stări psihice sau nervoase, urmărindu-se a i se reprima voința ei de a opune rezistență, dacă această persoană are intenție unică de a răpi victima, realizând astfel acțiunea adiacentă – constrângerea psihică. De asemenea, coautor la săvârșirea infracțiunii de răpire a unei persoane poate fi și acea persoană care, în virtutea calităților sale speciale (de exemplu: rudă sau prieten al victimei, colaborator al unor instituții de stat), prin prezența sa, face credibilă inducerea în eroare a victimei sau sporește buna-credință în dovezile aduse, pentru a convinge victima să se deplaseze în locul reținerii ei ilegale, astfel săvârșind acțiunea adiacentă de înșelare sau abuz de încredere. De menționat că prezența acestei persoane nu trebuie să fie întâmplătoare. Pentru a o trage la răspundere penală este necesar a demonstra intenția ei de a răpi această persoană.

Prin prisma acestor raționamente și a interpretării legii penale, am stabilit că în cazul participăției simple suntem în prezența circumstanței agravante prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, și anume: răpirea unei persoane de două sau mai multe persoane. Însă, este neîntemeiat să considerăm că circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” se aplică doar în cazurile în care infracțiunea e săvârșită în coautorat; aceasta deoarece legiuitorul nu utilizează sintagma „săvârșirea infracțiunii în coautorat” sau „de doi sau mai mulți subiecți ai infracțiunii” [3, 9]. În așa mod, înțelesul noțiunii „de două sau mai multe persoane” ca circumstanță agravantă este mult mai larg decât al noțiunii „participație simplă”.

În această ordine de idei, ținem să menționăm că interpretările cauzale [12, 13], deși se referă la alte componente de infracțiuni, sunt valabile și pentru infracțiunea de răpire a unei persoane, întrucât nu se admit standarde duble atribuite unei și aceleiași sintagme. Astfel, săvârșirea infracțiunii „de două sau mai multe persoane” presupune trei ipoteze:

- a) a fost săvârșită în coautorat (inclusiv coautorat cu repartizarea rolurilor);
- b) a fost săvârșită de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu o persoană, care nu întrunește aceste semne;
- c) a fost săvârșită de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane, care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală.

Nu supunem analizei și justificării aceste ipoteze, dat fiind faptul că în doctrină [4, p.2; 5, p.167; 16, p.79; 18, p.219-220; 19, p.152] au fost aduse argumente fundamentate în susținerea acestei idei, la care ne alăturăm.

În alt context, studiind legislația altor state stabilim că agravanta analizată a infracțiunii de răpire a unei persoane este constituită diferit decât în legislația națională, și anume: „de un grup de persoane cu înțelegere prealabilă” (lit.a) alin.(2) art.126 din Codul penal al Federației Ruse [32], alin.(2) art.146 din Codul penal al Ucrainei [33], pct.6) alin.(2) art.182 din Codul penal al Republicii Belarus [28], lit.a) alin.(2) art.125 din Codul penal al Republicii Kazahstan [29]; lit.b) alin.(2) art.137 din Codul penal al Republicii Uzbekistan [31], lit.a) alin.(2) art.130 din Codul penal al Republicii Tadjikistan [30]). Astfel construită, este redusă aplicabilitatea acesteia, deoarece săvârșirea infracțiunii de un grup de persoane cu o înțelegere prealabilă, în conformitate cu legislația acestor state, cu excepția Republicii Uzbekistan, reprezintă situația în care două sau mai multe persoane din timp s-au înțeles la săvârșirea infracțiunii în calitate de coautori (alin.(2) art.35 din Codul penal al Federației Ruse, alin.(2) art.28 din Codul penal al Ucrainei, alin.(2) art.17 din Codul penal al Republicii Belarus, alin.(2) art.31 din Codul penal al Republicii Kazahstan, alin.(2) art.39 din Codul penal al Republicii Tadjikistan). Aceasta presupune, în calitate de condiție obligatorie, repartizarea prealabilă a rolurilor între participanți, determinarea timpului săvârșirii infracțiunii, a metodelor sau mijloacelor de săvârșire a infracțiunii etc. Deci, este favorizată întrucâtva, în mod nejustificat, situația făptuitorului în cazul în care nu există această înțelegere. În viziunea noastră, pericolozitatea sporită nu este determinată de premeditarea faptei, ci de numărul făptuitorilor, ceea ce sporește atingerea rezultatului infracțional, fapt luat în considerare de legiuitorul Republicii Moldova.

Revenind la ipoteza reliefată *supra*, în care făptuitorul realizează doar ultima etapă a activității infracționale a răpirii persoanei, în practica judiciară a Federației Ruse s-a format o regulă, potrivit căreia încadrarea juridică se realizează în acord cu art.127 din Codul penal al Federației Ruse (privațiunea ilegală de libertate). Următorul caz vine să confirme această regulă: *T.B. și K.I., considerând că S. și K. sunt implicați în răpirea*

mijlocului de transport aparținând lui T.B., i-au bătut, i-au urcat în portbagajul automobilului și i-au deplasat de la cafenea la casa lui T.B. Acolo victimele au fost plasate într-o încăpere din subsol. T.B. i-a informat pe feciorul său T.E. și pe paznicul E. despre scopul și motivele aflării lui S. și K. în casă.

Ulterior, E. și T.E. au participat la aplicarea violenței fizice, în urma căreia S. a decedat. La indicațiile lui T.B., T.E. și E. au urcat corpul neînsuflit al lui S. în portbagaj, iar pe K. l-au așezat în salonul automobilului. Pe traseu T.B. l-a scos pe K. din automobil și l-a omorât împușcându-l în piept și în cap, după ce au ascuns cadavrele.

Instanța de judecată a calificat acțiunile lui T.E. potrivit lit.a) și ж) alin.(2) art.126 CP (răpire de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă a două sau mai multe persoane), iar ale lui E. – potrivit lit.б) alin.(3) art.126 CP (răpire de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă a două sau mai multe persoane care s-a soldat cu moartea persoanei din imprudență) și alin.(4) art.111 CP (vătămarea intenționată gravă care din imprudență a dus la decesul victimei).

În procesul de supraveghere efectuat de către Viceprocurorul General al Federației Ruse s-a ridicat problema de a recalifica acțiunile lui T.E. în conformitate cu lit.a) și ж) alin.(2) art.127 CP și ale lui E. – cu alin.(3) art.127 CP (privarea ilegală de libertate), deoarece aceștia nu au participat la acțiunile de răpire a victimelor.

Instanța supremă a Federației Ruse a reținut că acțiunile lui T.E și E. au fost calificate neîntemeiat ca răpire a unei persoane, săvârșită de un grup de persoane prin înțelegere prealabilă asupra a două persoane, deoarece la înțelegerea prealabilă de a-i răpi pe S. și K. ei nu au participat și nu au participat nemijlocit nici la capturarea și deplasarea lor. Despre săvârșirea acestor acțiuni au aflat după ce victimele au fost aduse în casă, de aceea ei nu pot purta răspundere pentru răpirea persoanei. Reieșind din cele expuse, acțiunile lor au fost recalificate: în privința lui T.E. – din lit.a), ж) alin.(2) art.126 CP în lit.lit.a) ж) alin.(2) art.127 CP; în privința lui E. – din alin.(3) art.127 CP în lit.a), ж) alin.(2) art.127 CP, normă ce prevede privarea de libertate în mod ilegal care nu întrunește elementele componenței infracțiunii de răpire a unei persoane, săvârșite de un grup de persoane prin înțelegere prealabilă asupra a două persoane. Argumentele cu privire la recalificarea acțiunilor lui E. potrivit alin.(3) art.127 CP nu pot fi acceptate, deoarece E. este tras la răspundere penală pentru fapta prevăzută la alin.(4) art.111 CP, dat fiind că decesul victimei S. a survenit în urma acțiunilor lui E. care nu au tangență cu privațiunea ilegală de libertate [21].

Vis-à-vis de această speță, în doctrină a fost lansată opinia [25, p.20-21] precum că, în condițiile în care există o înțelegere prealabilă cu repartizarea rolurilor, pentru persoana care realizează doar ultima etapă a răpirii recalificarea faptei nu este corectă. Aceasta deoarece intenția de a răpi persoana este unică pentru toți participanții la infracțiune, iar încadrarea în conformitate cu prevederile normei ce vizează privațiunea ilegală de libertate este admisă doar în cazul în care nu există înțelegere prealabilă între făptuitori și unul din făptuitori nu participă la capturarea și deplasarea victimei, poziție cu care nu suntem în totalitate de acord. În viziunea noastră, această ultimă remarcă, după cum am menționat anterior, nu este valabilă pentru toate situațiile, chiar dacă structural normele diferă. Astfel, când făptuitorul este la curent cu acțiunile săvârșite anterior de alți făptuitori, încadrarea juridică se face în conformitate cu alin.(1) art.126 din Codul penal al Federației Ruse, deoarece făptuitorul intenționat realizează o parte din latura obiectivă a infracțiunii de răpire a unei persoane. Or, în conformitate cu alin.(1) art.35 din Codul penal al Federației Ruse este prevăzută și posibilitatea de săvârșire a infracțiunii de un grup de persoane fără înțelegere prealabilă, când la realizarea infracțiunii participă doi sau mai mulți coautori.

În concluzie stabilim că, pentru aplicarea agravantei prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM, este necesar să se rețină una dintre următoarele variante: să existe o pluralitate de făptuitori care întrunesc semnele subiectului infracțiunii, acționând cu intenție unică, iar între ei nu este obligatorie înțelegerea prealabilă; deci, este posibilă și o înțelegere spontană la orice etapă a activității infracționale; să fie săvârșită de o pluralitate de făptuitori, dintre care doar unul întrunește semnele subiectului infracțiunii; de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii prin intermediul unei persoane care nu este pasibilă de răspundere penală. Este necesar a specifica că, la individualizarea pedepsei, nu se va reține circumstanța agravantă „săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare” (lit.c) alin.(1) art.77 CP RM), deoarece, în conformitate cu alin.(2) art.77 CP RM, dacă circumstanțele agravante de la alin.(1) sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din Partea Specială a Codului penal în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante.

În continuare va fi analizată cea de-a doua formă a participației – *participația complexă*.

Potrivit alin.(1) art.45 CP RM, infracțiunea se consideră săvârșită cu participație complexă dacă la săvârșirea ei participanții au contribuit în calitate de autor, organizator, instigator sau complice, iar la alineatul (2) al aceluiași articol se precizează că latura obiectivă a infracțiunii în acest caz poate fi realizată atât de un singur autor, cât și în coautorat.

Cât privește autorul și coautorul infracțiunii, aceștia au fost analizați anterior în acest studiu, astfel că rămâne să supunem investigației ceilalți participanți ai infracțiunii: organizatorul, instigatorul și complicele.

În conformitate cu prevederile legale: *organizator* reprezintă persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora (alin.(3) art.42 CP RM); *instigator* este acea persoană care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune (alin.(4) art.42 CP RM); *complice* poate fi persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acesteia sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte (alin.(5) art.42 CP RM).

Aici remarcăm că, în cadrul participației complexe, organizatorul, instigatorul și complicele, în mod obiectiv, doar creează condiții pentru o realizare reușită a infracțiunii de către autor (coautori). Această circumstanță predetermină conținutul subiectiv al intenției acestor participanți [22, p.7]. Astfel, participanții conștientizează că prin acțiunile lor înlesnesc săvârșirea infracțiunii de către autor și doresc executarea acestora.

În contextul studiului dat precizăm că organizator al infracțiunii de răpire a unei persoane este persoana care a organizat (de exemplu, elaborează planul acțiunilor preconizate: identifică victima, stabilește momentul de capturare, locul unde va fi victima privată de libertate etc.; convinge alte persoane să săvârșească infracțiunea, repartizează rolul de autor, complice sau instigator etc.) sau a dirijat săvârșirea infracțiunii, adică coordonează acțiunile participanților (de exemplu, care va fi modalitatea capturării, cum să ascundă urmele, în caz de eșec, care vor fi acțiunile ulterioare după privarea victimei de libertate etc.). Caracterizând instigatorul, trebuie de specificat că acesta este persoana care prima a luat hotărârea de a răpi victima, apoi a transmis această idee, prin orice metode (înșelăciune, îndemnuri, amenințări etc.), autorului infracțiunii, astfel determinându-l să săvârșească infracțiunea.

Cu referire la complice, după cum se specifică în doctrină [11, p.88], acțiunile lui au un caracter auxiliar (ajutător), sunt mai puțin active decât faptele altor participanți și întruhidează intenția altei persoane. Astfel, putem considera ca complicitate la infracțiunea de răpire a unei persoane următoarele acțiuni: oferirea mijlocului de transport cu care va fi deplasată victima; oferirea spațiului unde victima va fi privată de libertate; oferirea mijloacelor (arme, substanțe narcotice etc.) cu ajutorul cărora va fi reprimată voința victimei; oferirea informației despre victimă (programul ei, situația ei financiară etc.); înlăturarea obstacolelor ce împiedică capturarea victimei; urmărirea fizică a victimei etc.

De asemenea, complicele poate să ascundă urmele infracțiunii sau să tănuiască mijloacele ori instrumentele de săvârșire a infracțiunii, activitate promisă din timp, ceea ce delimitează complicitatea de favorizare care, în conformitate cu art.49 CP RM, reprezintă aceeași activitate, cu particularitatea – să nu fie promisă din timp.

Regretabil este că această particularitate nu este apreciată uneori adecvat și, pe cale de consecință, nu se reține o încadrare juridică corectă. De exemplu, în practica judiciară se întâlnesc cazuri când făptuitorul în mod eronat este tras la răspundere penală în baza art.323 CP RM, deși acțiunile întreprinse de el au fost promise din timp. Bunăoară, *U.V. și C.V., urmărind scopul de a se răzbuna pe partea vătămată V.N., pentru o presupusă ofensare a mamei inculpatului U.V., care a avut loc cu 20 de ani în urmă, la 16.12.2006, în jurul orei 23.00, l-au contactat pe M.N. la telefonul mobil și i-au propus să vină cu mașina după ei, contra plată, în mun. Chișinău. Ajungând aproximativ peste o oră cu automobilul propriu lângă Universitatea Agrară din Chișinău, M.N. i-a luat în calitate de pasageri pe U.V. și C.V. și împreună s-au deplasat în s. Mârzești, r-nul Orhei. Ajungând între orele 02.00 și 03.00 în s. Mârzești, M.N. a parcat automobilul la o distanță de aproximativ de 100-150 de metri de la gospodăria părții vătămate V.N. Pasagerii U.V. și C.V. au coborât din automobil și s-au deplasat pe jos spre gospodăria lui V.N. Ajunși la destinație, i-au aplicat lui V.N. mai multe lovituri cu pumnii și picioarele peste diferite părți ale corpului. După aceasta, M.N., la cerința lui C.V., a tras automobilul la poarta gospodăriei lui V.N., a deschis portbagajul automobilului, iar C.V. și U.V. l-au*

pus pe V.N. în portbagaj. La rugămintea lui U.V., s-au deplasat în s. Jora de Sus, r-nul Orhei, la cet. S.V. Ajunși la destinație U.V. și C.V. au intrat în casa ultimului, iar M.N. a rămas să-i aștepte în automobil, în portbagajul căruia se afla V.N. Peste vreo 20-30 de minute din locuința lui S.V. au ieșit C.V. și U.V., care au urcat în automobil și au mers pe malul râului Nistru. S-au oprit nu departe de s. Jora de Sus, r-nul Orhei. M.N. a deschis portbagajul automobilului, de unde C.V. împreună cu U.V. l-au scos pe V.N. La o distanță de vreo 50 de metri de automobil, în apropiere nemijlocită de râul Nistru, inculpații U.V. și C.V. i-au mai aplicat părții vătămate V.N. multiple lovituri cu mâinile și picioarele peste cap, cutia toracică și alte părți ale corpului, cauzându-i leziuni corporale grave, periculoase pentru viață, în urma cărora V.N. a decedat. Constatând că V.N. este fără viață, în scopul de a ascunde infracțiunea comisă și de a nu admite depistarea cadavrului, inculpații V.U. și V.C. l-au aruncat în Nistru.

Prin sentința Judecătorei Orhei din 19 aprilie 2007, U.V. și C.V. au fost condamnați în baza alin.(4) art.151 CP RM, iar M.N. – în baza alin.(1) art.323 CP RM.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 decembrie 2007, U.V. și C.V. au fost recunoscuți vinovați de comiterea infracțiunii prevăzute de lit.f), h) alin.(3) art.145 CP RM, iar M.N. – de comiterea infracțiunii prevăzute de lit.e) alin.(2) art.164 CP RM

Curtea Supremă de Justiție a menținut hotărârea Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău în privința lui U.V. și C.V., iar față de M.N. fapta a fost recalificată în baza alin.(1) art.323 CP RM [8].

Nu putem fi de acord cu sentința Judecătorei Orhei și cu decizia Curții Supreme de Justiție, care l-au recunoscut vinovat pe M.N. ca favorizator al infracțiunii, deoarece, după cum se menționează în literatura de specialitate [1, p.107], favorizarea presupune o activitate intenționată, care-l ajută pe infractor, fără a exista o înțelegere stabilită din timp sau în momentul săvârșirii infracțiunii. Mai mult, în viziunea noastră, acțiunile lui M.N. nu pot fi considerate nici chiar complicitate, deoarece în momentul în care el a asistat la urcarea forțată a lui V.N. în portbagaj și a acceptat tacit să conducă mijlocul de transport, și-a dat seama de pericolul social al acțiunilor sale, a conștientizat prejudiciabilitatea faptei. În așa mod, el intenționat a executat nemijlocit etapa de deplasare din cadrul infracțiunii răpirea unei persoane, iar în momentul în care el a rămas timp de 20-30 de minute, așteptându-i pe U.V. și C.V. și supraveghindu-l pe V.N., a săvârșit și acțiunile de privațiune ilegală de libertate, de asemenea etapă a răpirii unei persoane. Aceste circumstanțe ne permit să stabilim că M.N. a realizat parțial latura obiectivă a infracțiunii de răpire a unei persoane și, deci, este coautor. Prin urmare, Colegiul Penal al Curții de Apel Chișinău a încadrat corect fapta săvârșită de M.N. în conformitate cu lit.e) alin.(2) art.164 CP RM.

În contextul analizat constatăm că în legislația penală a Japoniei [35] acțiunile complicei la răpirea unei persoane sunt incriminate într-o normă distinctă (art.227 din Cod penal al Japoniei – „Complicitatea la capturarea, deplasarea și primirea persoanei capturate sau deplasate”). De asemenea, în Codul penal nipon sunt incriminate distinct următoarele fapte: capturarea și deplasarea unui minor (art.224); capturarea și deplasarea din interes material sau în scopuri indecente sau în scopul încheierii căsătoriei (art.125); capturarea și deplasarea din interes material (art.225-II). Pentru ca persoana să fie trasă la răspundere penală în conformitate cu art.227 Cod penal al Japoniei, este necesar ca ea: să primească, să ascundă sau să contribuie la nedescoperirea persoanei capturate, deplasate sau vândute, să solicite de la rudele apropiate ei transmiterea de bunuri, acțiuni comise în scopul de a ajuta persoana care a săvârșit infracțiunile sus-menționate. Astfel, în comparație cu legea penală națională, potrivit legii penale nipone, complicitatea este mult mai restrânsă. De aceea, în ipoteza în care persoana săvârșește alte acțiuni (acordare de mijloace sau instrumente, înlăturare de obstacole etc.) în scopul de a ajuta făptuitorul, ea, potrivit cadrului juridic nipon, nu va putea fi trasă la răspundere penală.

În alt context, este necesar să decidem asupra răspunderii penale a persoanelor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii de răpire a unei persoane în calitate de organizatori, instigatori sau complici. Soluția o deducem din prevederile art.83 CP RM, potrivit cărora: organizatorul, instigatorul și complicele la o infracțiune prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție, se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor, iar la stabilirea pedepsei se ține cont de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii, precum și de prevederile art.75 CP RM. În așa mod, acești participanți vor răspunde pentru participație la infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.164 CP RM, cu referire la alin.(3), (4) sau (5) art.42 CP RM, în cazul în care infracțiunea a fost săvârșită de către un singur autor sau în coautorat, dar despre acest lucru participanții nu cunoșteau, deoarece această situație cade sub incidența „excesului de autor” prevăzut de art.48 CP RM. Însă, în cazul în care la înțelegerea prealabilă între participanți a fost stabilit că infracțiunea va fi realizată de doi sau mai mulți autori,

se va reține agravanta de la lit.e) alin.(2) art.164 CP RM pentru toți participanții, de asemenea cu trimitere la alin.(3), (4) sau (5) art.42 CP RM.

În cele ce urmează vom examina **grupul criminal organizat** ca formă a participației penale prevăzută la lit.c) art.43 CP RM. Întâi de toate, reiterăm că această pluralitate constituită de făptuitori, de rând cu organizația criminală, reține fenomenul criminalității organizate. O confirmă legiuitorul în art.2 al Legii privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, nr.50 din 22.03.2012 [15], potrivit căruia *criminalitatea organizată* reprezintă fenomenul social care cuprinde grupurile și organizațiile criminale (sublinierea ne aparține – *n.a.*), activitatea criminală a acestora, faptele infracționale comise de membrii grupurilor și organizațiilor criminale, actele preparatorii ale grupurilor și organizațiilor criminale și ale membrilor acestora în vederea comiterii de infracțiuni, precum și alte infracțiuni care, conform Codului penal, se consideră comise de un grup sau o organizație criminală.

În alt context, legiuitorul definește grupul criminal organizat ca o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni (art.46 CP RM). Din această definiție evidențiem patru trăsături ale grupului: reuniunea mai multor persoane; stabilitatea acestei reuniuni, adică a grupului; organizarea prealabilă; scopul grupului de a săvârși una sau mai multe infracțiuni. Aceste trăsături stabilesc caracteristica calitativă și cantitativă a grupului, precum și modalitatea de colaborare dintre membrii grupului: stabilitate și organizare în scopul comiterii infracțiunilor.

În practica judiciară a Ucrainei, prezența grupului criminal organizat a fost stabilită în următorul caz: *L.Iu., realizând intenția sa criminală de a deposeda de bunuri prin șantaj, din interes material, pe calea răpirii persoanei, i-a propus lui S.E. să materializeze împreună această intenție infracțională. În scopul de a atrage în acțiunile sale infracționale alte persoane, L.Iu., l-a începutul lunii decembrie 2010, a intrat în înțelegere cu C.Ș. și P.M., iar S.E. la cerința lui L.Iu., i-a atras pe foștii săi coparticipanți, K.R., B.A. și D.A. la săvârșirea altor infracțiuni. Astfel, L.Iu. a organizat un grup criminal (din depozițiile depuse de S.E. și C.Ș. a fost stabilit că ei executau ordinele lui L.Iu., care erau transmise prin S.E. celorlalți membri ai grupului)... În scopul conspirării, aceștia și-au pus porecle, apoi au elaborat planul de acțiune... Întru realizarea intenției criminale, la 25.12.2010 L.Iu. a repartizat rolurile între membrii grupului...*

Pe data de 26.12.2010, aproximativ la ora 07.00, L.Iu., observând că C.F. vine spre casă, i-a informat despre aceasta pe S.E. și B.A. Aceștia s-au apropiat de C.F. și, prezentându-se drept colaboratori ai miliției, i-au cerut să le prezinte documentele. La refuzul acesteia, S.E. și B.A., aplicând forța fizică, au urcat-o pe C.F. în automobil în care erau K.R. și D.A. și s-au deplasat în direcția or. Dnepropetrovsk ... C.F. a fost privată de libertate într-un apartament închiriat din or. Dnepropetrovsk, fiind supravegheată de K.R. și B.A. Ceilalți membri ai grupului realizau alte acțiuni criminale prevăzute în plan: înaintau soțului lui C.F. cerințe de a le transmite 300.000 de dolari SUA, duceau cu el tratative și stabileau modalități de a intra în posesia banilor etc.

L.Iu., S.E. și B.A. au fost recunoscuți, de către instanța de fond, vinovați în comiterea infracțiunilor prevăzute la: alin.(1) art.255 (crearea unei organizații criminale); alin.(4) art.28, alin.(4) art.189 (organizarea șantajului); alin.(4) art.28, alin.(3) art.146 (organizarea privării de libertate și a răpirii persoanei); alin.(4) art.28, alin.(1) art.353 (organizator al uzurpării de calități oficiale) CP al Ucrainei. Iar C.Ș. și K.R. au fost recunoscuți vinovați în comiterea infracțiunilor de la: alin.(1) art.255, alin.(4) art.28; alin.(4) art.189, alin.(4) art.28; alin.(3) art.146 CP al Ucrainei. [26]

Astfel, instanța a stabilit existența mai multor persoane, care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea răpirii unei persoane în scopul de a cere rudelor transmiterea bunurilor. A fost determinată stabilitatea și organizarea acestui grup prin repartizarea rolurilor: L.Iu. – organizator, S.E. – ajutor al organizatorului, ceilalți – membri ai grupului criminal organizat. De asemenea, a fost confirmată prezența unui plan dinainte elaborat al activității infracționale comune, precum și repartizarea rolurilor între membrii grupului criminal organizat, în timpul pregătirii. Însă, în viziunea noastră, instanța i-a tras în mod eronat pe B.A., C.Ș. și K.R. la răspundere penală pentru infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.255 CP al Ucrainei, fiindcă aceștia nu au participat la organizarea și conducerea grupului criminal. Mai mult, nu era necesar de a li se aplica acestora și alin.(4) art.28 CP al Ucrainei, deoarece ei sunt autorii infracțiunii și nu organizatorii ei.

În altă ordine de idei, relevăm că Codul penal al Franței [34], în art.224-3, stabilește ca circumstanță agravantă modalitatea în care infracțiunea prevăzută la art.224-1 (despre răpire și privațiune ilegală de libertate) este săvârșită de o bandă organizată. Prin bandă organizată (art.132-71), în sensul legii penale franceze, se înțelege orice grup format sau orice înțelegere, îndreptată spre pregătirea unei sau mai multor infracțiuni, dacă

această pregătire se caracterizează prin una sau mai multe acțiuni obiective. Prin urmare, legiuitorul francez, definind banda organizată, o identifică cu „grupul de persoane cu înțelegere prealabilă”, noțiune analizată de noi anterior.

Pentru a determina când infracțiunea de răpire a unei persoane este săvârșită de un grup criminal organizat (lit.a) alin.(3) art.164 CP RM), apelăm la Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj, nr.16 din 07.11.2005 [14, p.4]. Astfel, parafrazând conținutul acesteia, stabilim că săvârșirea răpirii unei persoane de un grup criminal organizat are loc în cazul în care această faptă e comisă de o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni. Spre deosebire de două sau mai multe persoane, care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea răpirii unei persoane, grupul criminal organizat se caracterizează, în special, prin stabilitate, prin prezența în componența sa a unui organizator și printr-un plan dinainte elaborat al activității infracționale comune, precum și prin repartizarea obligatorie a rolurilor între membrii grupului criminal organizat, în timpul pregătirii infracțiunii de răpire a unei persoane.

În așa mod, stabilim că simplul fapt al comiterii în comun a uneia sau mai multor infracțiuni, chiar dacă făptuitorii se întâlnesc în prealabil și discută cum să procedeze, determinând și aportul fiecăruia, nu justifică reținerea agravantei „săvârșirea infracțiunii de către un grup criminal organizat”. În astfel de cazuri ne aflăm doar în prezența participației simple sau complexe, iar înțelegerea anterioară săvârșirii faptei dintre făptuitori, cu privire la locul, metoda, mijloacele de săvârșire a infracțiunii, la contribuția fiecăruia, încă nu semnifică că pluralitatea de făptuitori reprezintă un grup criminal organizat. Această înțelegere demonstrează intenția făptuitorilor de a săvârși infracțiunea – condiție *sine qua non* a participației penale.

În ce privește analiza ultimei forme a participației penale – **organizația criminală**, stabilim că ea este prevăzută ca circumstanță agravantă la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM, deopotrivă cu grupul criminal organizat. În așa mod, diferențierea răspunderii penale pentru răpirea unei persoane de către o organizație criminală este justificată pe fundalul semnificației organizației (asociației) criminale, ce derivă din alin.(1) art.47 CP RM: „o **reuniune de grupuri criminale organizate** (sublinierea ne aparține – *n.a.*) într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice”. Astfel, numărul de grupuri criminale organizate va avea importanță doar la individualizarea pedepsei penale.

De remarcat este faptul că Codul penal al Republicii Azerbaidjan [27] poziționează la același grad de gravitate situațiile în care răpirea unei persoane este săvârșită de un grup de persoane, de un grup de persoane prin înțelegere prealabilă, de un grup organizat sau comunitate criminală (organizație criminală) (art.144.2.3). Presupunem că, în acest caz, legiuitorul a construit această circumstanță agravantă luând în considerare numărul de făptuitori și nu după gradul de pericol social pe care îl prezintă fiecare dintre formele de participație penală, ceea ce, după părerea noastră, nu este corect.

Finalizând, concretizăm condițiile necesare pentru reținerea agravantei de la lit.a) alin.(3) art.164 CP RM în ipoteza „săvârșită de o organizație criminală”, pe care le deducem din prevederile alin.(2) art.47 CP RM, și anume: infracțiunea de răpire a unei persoane se consideră săvârșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia. Organizatorul și conducătorul organizației criminale va purta răspundere pentru această infracțiune, chiar și în cazul în care nu a organizat sau nu a dirijat săvârșirea acestei infracțiuni (alin.(4) art.47 CP RM). Pentru acesta se va reține concursul cu alin.(1) art.284 CP RM.

Bibliografie:

1. BARBĂNEAGRĂ, A. și al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0
2. BASARAB, M. *Drept penal. Partea Generală*. Ediția a II-a. Vol. I. București: Lumina LEX, 2001. 480 p. ISBN 973-588-006-7
3. BRÂNZĂ, S. Reflecții asupra interpretării și aplicării unor prevederi ale alin.(2) art.151 și ale alin.(2) art.152 C.pen. RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.4, p.2-11. ISSN 1811-0770
4. BRÎNZĂ S., STATI V. Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane ca presupusă formă a participației penale: demitizarea unei concepții compromise. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.4, ISSN 1811-0770

5. CRIJANOVSKI, S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 275 p. ISBN 978-9975-71-096-1
6. *Decizia Curții de Apel Bălți din 02.03.2011*. Dosarul nr.1a-58/11. [Accesat: 10.01.2013] Disponibil: www.cab.justice.md
7. *Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 16.11.2011*. Dosarul nr.1ra-901/11. [Accesat 30.02.2012] Disponibil: www.csj.md
8. *Decizia Curții Supreme de Justiție din 22.04.2008*. Dosarul nr.1ra-473/2008. [Accesat 07.06.2011] Disponibil: www.csj.md
9. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, aprobată și proclamată la New York la 10.12.1948*. Tratat internațional la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.1. Chișinău: Ediție oficială, 1998. 386 p. ISBN 9975-73-022-1
10. DONGOROZ, V. și al. *Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea Specială. Vol.IV*. București: Editura Academiei Române, 1972, p.685-686.
11. GRAMA, M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor*. Chișinău: CE USM, 2004. 202 p. ISBN 9975-70-328-3
12. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj”, nr.16 din 7.11.2005. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2006. nr.4. [Accesat: 20.07.2013]. Disponibil: <http://jurisprudenta.csj.md>
13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP RM)” nr.11 din 24.12.2012. [Accesat: 20.07.2013] Disponibil: <http://jurisprudenta.csj.md>
14. *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr.4, 2006. ISSN 1810-7265
15. Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, nr.50 din 22.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.103.
16. PĂDURARU, A. Circumstanțele agravante ale infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Studia Universitas. Seria „Științe Sociale”*. Anul V (Chișinău), 2011, nr.8(48), p.79-84. ISSN 1857-2081
17. Sentința Judecătorei Telenești din 20.07.2010 (nepublicată). Dosarul nr.1-113/2010. Arhiva Judecătorei Telenești.
18. ȘTEFĂNUȚ, R. *Infracțiunea de violare de domiciliu în legislația Republicii Moldova și în cea a României. Studiu de drept comparat*. Chișinău: CEP USM, 2011. 258 p. ISBN 978-9975-71-188-3
19. VISTERNICIANU, E. *Răspunderea penală pentru tâlhărie: material metodic-didactic*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 232 p. 978-9975-78-192-3
20. БУРЧАК, Ф. *Учение о соучастие по советскому уголовному праву*. Киев: Наукова думка, 1969. 216 с.
21. *Бюллетень Верховного Суда Российской Федерации*, 2005, №4. [Accesat: 25.06.2013] Disponibil: <http://www.vsr.ru/second.php>
22. ГАЛИАКБАРОВ, Р. *Квалификация групповых преступлений*. Москва: Юридическая литература, 1980. 80 с.
23. КОЗЛОВ, А. *Соучастие: Традиции и реальность*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 362 с. ISBN 5-94201-049
24. КОРНЕЕВ, Ф. *Теоретические основы квалификации преступления: Учебное пособие / Под ред. А.Парога*. Москва: Проспект, 2008. 176 с. ISBN 978-5-482-01628-2
25. МАРГИЕВ, С. Некоторые аспекты уголовной ответственности соучастников похищения человека. В: *Российский следователь*. 2007, №15, с.19-22. ISSN 1812-3783
26. *Приговор Московского районного суда г. Харькова. Дело №1-1056/11*. [Accesat: 22.06.2013] Disponibil: www.reyestr.court.gov.ua
27. *Уголовный Кодекс Азербайджанской Республики*: Утвержден Законом Азербайджанской Республики №787-IQ от 30 декабря 1999 г., вступил в силу с 1 сентября 2000 г. согласно Закону Азербайджанской Республики № 886-IQ от 26 мая 2000 г. [Accesat: 10.07.2012] Disponibil: <http://www.twirpx.com>
28. *Уголовный Кодекс Республики Беларусь №275-3 от 9 июля 1999 г.*, принят Палатой представителей 2 июня 1999 г., одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г. [Accesat: 10.07.2012] Disponibil: <http://www.twirpx.com>
29. *Уголовный Кодекс Республики Казахстан №167 от 16 июля 1997 г.* În: *Ведомости Парламента Республики Казахстан*, 1997, №15-16, с.211 (тек. ред. 23.11.2010) [Accesat: 10.07.2012] Disponibil: <http://www.twirpx.com>
30. *Уголовный Кодекс Республики Таджикистан. Законодательство зарубежных стран / Предисловие А.В. ФЕДОРОВА*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 410 с. ISBN 5-94201-040-4
31. *Уголовный Кодекс Республики Узбекистан №2012-XII от 22 сентября 1994 г.* Введен в силу с 1 апреля 1995. [Accesat: 10.07.2012] Disponibil: <http://www.twirpx.com>
32. *Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г.*, принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997. În: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25. [Accesat: 25.06.2013] Disponibil: <http://pravo.gov.ru>

33. *Уголовный кодекс Украины*, принят Верховной Радой Украины 5 апреля 2001 г., вступил в силу 1 сентября 2001 г. В: *Ведомости Верховной Рады Украины* (ВВР), 2001, №25-26, с.131. [Accesat 25.06.2013] Disponibil: <http://meget.kiev.ua>
34. *Уголовный Кодекс Франции. Законодательство зарубежных стран* / Предисловие Н.Е. КРЫЛОВОЙ. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 650 с. ISBN 5-94201-063-3
35. *Уголовный Кодекс Японии. Законодательство зарубежных стран* / Предисловие А.И. КОРОБЕЕВА. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 226 с. ISBN 5-94201-053-6

Prezentat la 30.09.2013